

СПАДЗЯВАННЕ ТРОХ СЯСЦЁР

Магчыма, рэканструкцыя манумента Дружбы на граніцы трох краін дапаможа аднавіць цеплыню стасункаў, якая існавала на працягу стагоддзяў паміж трыма славянскімі народамі

Традыцыя ў фармаце «тры краіны» раптам перапынілася ў 2014-м. Тады, сведчаць мае архіўныя запісы, да апошняга моманту мы ўсе яшчэ спадзяваліся, што міжнародны форум на мяжы адбудзецца. Але ж яго тэрмінова перанеслі ў прыгранічнае Клімава, што ў Расіі. З таго часу беларускі і расійскі бакі па чарзе бяруць на сябе абавязкі арганізатараў сустрэч.

А тады, у 2014 годзе, мы, беларусы, адчулі сапраўднае расчараванне і прахалоду ў агульным міжнацыянальным надвор'і. Пачуццё горычы не пакідае і цяпер. Тым больш традыцыя, пра якую ідзе размова, стваралася пакаленнем, што нарадзілася дзесьці адразу пасля вайны і вельмі шанавала яе ветэранаў.

Тры шырокія асфальтаваныя дарогі і сёння сыходзяцца каля знакавага манумента, аднак ён апошнім часам страціў свой урачысты выгляд. І вось з'явілася надзея, што свята, якое аб'ядноўвала грамадзян трох суседніх краін, можа адраджэнне.

— Гэта месца — уязныя вароты ў нашу Рэспубліку Беларусь, — адзначае прэс-сакратар Гомельскага

аблвыканкама **Вольга РАБІКАВА**. — Сюды прыязджалі шматлікія нашы госці, турысты, бізнесмены, і, вядома, хочацца, каб яно выглядала не так, як цяпер. Прэзідэнт Беларусі паставіў сур'ёзную задачу: да канца чэрвеня прывесці ў належны стан манумент Дружбы і добраўпарадкаваць тэрыторыю вакол яго. Работы пачнуцца, як толькі дазволіць надвор'е.

Між тым у сярэдзіне шасцідзясятых моладзь суседніх вёсак часцяком ладзіла камсамольскія вечарыны на мяжы трох рэспублік. Граніцы паміж рэспублікамі СССР былі ўмоўныя, і сваяцкія сувязі складаліся не па запісе ў пашпарта, а праз асабістыя стасункі. Збіраліся ў нацыянальных строях, з хлебам-салю на ручніках і спевамі на трох мовах.

Цяпер сведчанні пра тыя залатыя дні міжнацыянальных зносін — у экспазіцыі краязнаўчага музея Кругавец-Калінінскай сярэдняй школы, які знаходзіцца зусім побач з манументам Дружбы ў Добрушскім раёне. Кіраўнік музея Валянціна Радчанка захоўвае фотакарткі, датаваныя 1953 і 1957 гадамі. На іх вясцоўцы са сцягамі, транспаран-

ЁСЦЬ на Гомельшчыне пэўныя традыцыі, якія ў маёй прафесійнай дзейнасці існавалі, здаецца, заўжды. Складана ўспомніць, з якога часу, але ж у канцы чэрвеня мы, журналісты, заўсёды ехалі на мяжу трох краін, дзе збіралася моладзь Беларусі, Украіны і Расіі. Каб потым расказаць пра тое, як прайшло свята пад назвай «Славянскае адзінства» каля манумента Дружбы. З тых часоў засталася шмат фотаздымкаў, якія нагадваюць, як добра ўсе адпачывалі.

тамі і шчаслівымі тварамі. Сяброўства было не для справядчаснасці, яно заўсёды падмацоўвалася дапамогай, якую пры неабходнасці суседнія гаспадаркі аказвалі адна адной.

Паступова маштаб такіх сустрэч павялічваўся. А потым у святах сталі ўдзельнічаць і рэгіянальныя дэлегацыі. Тады і вырашылі пабудаваць памятны знак. У 1975 годзе ў неба ўзнесліся тры белыя пілоны — праект гомельскага архітэктара Леаніда Стукачова. Наверсе — яшчэ савецкія гербы трох рэспублік. На барэльефе — адлюстраванне самых важных вех агульнай гісторыі нашых народаў. Дарэчы, велічнае збудаванне стваралі сумесна прадстаўнікі рэспублік-суседак. У народзе манумент атрымаў назву «Тры сястры».

Ветэраны камсамольскага руху расказваюць, што ў 70—80-я гады тут было яшчэ дастаткова хатняе мерапрыемства. Ад кожнай краіны для ўдзелу ў міжнародным фестывалі «Славянскае адзінства» прыязджала па 40—50 чалавек. А вось ужо бліжэй да канца стагоддзя толькі ў лагеры было паўтары тысячы ўдзельнікаў. Некалькі дзён моладзь трох краін знаёмілася

з культурай і традыцыямі суседзяў, прымала ўдзел у спартыўных і інтэлектуальных спаборніцтвах, сустракалася са старымі сябрамі і заводзіла новых.

У фінальны дзень свята сюды пешшу прыходзілі жыхары навакольных вёсак, а з гарадоў — Гомеля, Чарнігава і Бранска — тысячы людзей прыязджалі на машынах. Святые ладзіліся вялікія. Тэатралізаваныя шэсці, фальклорныя, археалагічныя і экалагічныя экспедыцыі, горад майстроў, вуліцы ўпрыгожаны падворкаў і гандлёвых радаў, спартыўныя і творчыя конкурсы, выступленні вядомых артыстаў... Гэта ўсё нельга проста так выкінуць з памяці.

Да манумента Дружбы прыязджалі патрыярхі Алексій II і Кірыл. У 2004-м у свяце ўдзельнічалі

кіраўнікі трох дзяржаў Аляксандр Лукашэнка, Уладзімір Пуцін і Леанід Кучма. Дарэчы, наш Прэзідэнт яшчэ не раз бываў тут і заўсёды накіроўваў вітальны адрас удзельнікам славянскага форуму. У 2008 годзе арганізатары міжнароднага фестывалю падпісалі дагавор аб супрацоўніцтве Бранскай, Арлоўскай, Гомельскай, Магілёўскай і Чарнігаўскай абласцей у сферы маладзёжнай палітыкі. У 2011 годзе тут быў закладзены камень пад будучы храм. Ішла гаворка пра будаўніцтва пастаяннай сцэны і агульнага духоўна-асветніцкага цэнтра. Тады не спраўдзілася, а шкада.

— Цяпер асабліва важна выкарыстоўваць нават самы невялікі шанец, каб згуртаваць славянскія народы, — падкрэслівае начальнік галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама **Ірына ДАЎГАЛА**. — Важна паказаць, што мы адзіная сям'я, убачыць, наколькі пераплецены нашы карані. Менавіта таму кіраўнік дзяржавы звярнуў увагу на манумент Дружбы — знак нашага згуртавання і яднання. Упэўнена, што пасля ўсіх праведзеных работ манумент Дружбы прыме чарговы фестываль «Славянскае адзінства» і мы зноў пачуем тут галасы трох сясцёр — Беларусі, Расіі і Украіны.

Ірына АСТАШКЕВІЧ.

Фота з архіва аўтара і з экспазіцыі краязнаўчага музея Кругавец-Калінінскай сярэдняй школы.

ПАМІЖ УСХОДАМ І ЗАХАДАМ,

ці Як случкія паясы трапілі на рызы святароў?

Аказваецца, іх падаравалі багатыя прыхаджане. Яшчэ яны заказвалі мастакам абразы святых, і таксама перадавалі іх храмам. Частка гэтых ахвяраванняў дэманструецца цяпер на выстаўцы старажытнага сакральнага жывапісу ў Гродне.

Творы, якія прадстаўлены на выстаўцы ў Гродзенскім дзяржаўным музеі гісторыі рэлігіі, адлюстроўваюць новы від сакральнага мастацтва, які ўзнік ад уплыву дзвюх канфесій — каталіцызму і праваслаўя. Так здарылася, што гэтыя дзве плыні перакрываваўся якраз на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Узнікла новае мастацтва з прыкметамі абодвух бакоў. На адной іконе маглі быць рысы і каталіцкага жывапісу, і візантыйска-рускага.

— У нас гэта ўсё перамяшалася, — расказвае старшы навуковы супрацоўнік музея Сяргей Казуля. — Такія рэчы маглі знаходзіцца і ў каталіцкай, і ў праваслаўнай царкве. Святары па-рознаму ставіліся да гэтага некананічнага жывапісу. Некаторыя адмаўляліся ад такога «народнага» адлюстравання святых абразоў.

У 80-я гады мінулага стагоддзя многія храмы былі закрыты, і культурныя прадметы знаходзіліся ў клубх альбо іншых установах. Калі ў 90-я пачалося адраджэнне рэлігійнага жыцця, прыходам вярталі іх рэчы, многае засталася ў музеі. Усяго ў фондах захоўваецца больш за 70 тысяч прадметаў культывага мастацтва.

Большая частка экспазіцыі выстаўкі, якую назвалі «Паміж Усходам і Захадам», трапіла ў музей з сельскай храмаў Гродзенскай і Брэсцкай абласцей. Гэта абразы, скульптуры, кнігі, літургічнае адзенне ад XVII да пачатку XX стагоддзя.

Сяргей Казуля звяртае ўвагу на канкрэтныя рысы мясцовага сакральнага жы-

вапісу. Напрыклад, фрагмент з іканастаса XVIII стагоддзя з уніяцкай царквы ў Лідскім раёне. На ім надпіс на стара-славянскай мове, а вобраз Хрыста Збавіцеля з сімвалам дзяржавы ў руках характэрны для каталіцызму. З таго ж іканастаса і вобраз святога Лукі, які піша Евангелле. Ён прадстаўлены ў профіль, што не характэрна для праваслаўя. Тут адыход ад канонаў, тут жывы чалавек. Рэалістычнасць — прыкмета заходнеўрапейскага жывапісу, заўважае супрацоўнік музея. Вельмі часта абразы пісалі непрафесійныя мастакі, мясцовыя, таму і творы былі адпаведныя.

— У іх маглі быць парушаны прапорцыі цела, але ім не адмовіш у шчырасці, — кажа

Сяргей Казуля. — На ўніяцкім абразе 1776 года Багародзіца выглядае, нібы простая сялянка, у яе заклапочаны твар і вялікія рукі. Быццам пісалі яе з вясковай жанчыны.

Па-народнаму выглядае і сюжэт Святога сямейства на абразе XVIII стагоддзя, які трапіў з уніяцкай царквы. Што цікава — у Іосіфа ў руках акуллары, а тады іх не было, у маленькага Хрыста ў руках анушка з насеннем мака. Яго давалі дзецям жанчыны, калі ішлі на поле жаць. Тады малыя смочуць мак і не крычаць. Тут ёсць яшчэ такая звычайная рэч — вялізны кошык, на які накінуты ручнік.

— Мастак наблізіў евангельскіх персанажаў да простых людзей, сярод якіх ён жыў. Гэта зроблена каб паказаць, што ў кожнай жанчыне ёсць часцінка Дзевы Марыі, а ў дзіцяці — Ісуса. Гэта тэма вечная, — разважае навуковец.

Немагчыма не звярнуць увагу на старажытныя фаліянты. І сапраўды, гэта ўнікальныя рэчы. Напрыклад, Евангелле, якое было выдана яшчэ ў 1644 годзе ў мястэчку каля Вільні. Гэта адзін з самых прыгожых старадрукаў за ўсю гісторыю беларускага брацкага кніга-

Экскурсавод Сяргей КАЗУЛЯ.

выдання. Тут выкарыстаны гравюрныя дошкі Івана Фёдарова і Пятра Мсціслаўца. Кожны аркуш упрыгожаны ўзорамі і гравюрамі. Вельмі рэдкая рэч.

Цяжка ўявіць, але і адзенне святароў таксама налічвае больш за тры стагоддзі. Звяртае на сябе ўвагу багатая рыза з незвычайным узорам. Аказваецца, гэта знакамітыя случкія паясы, шытыя залатымі і срэбранымі ніткамі.

— Гэтыя паясы, як вядома, былі вельмі-вельмі дарагія, бо нітка натуральная залатая. Шляхта рабіла такія ахвяраванні ў касцёлы альбо царквы. Потым іх расшывалі і ўшывалі ў літургічнае адзенне, — тлумачыць Сяргей Казуля.

Ахвяравалі і іншыя рэчы. Напрыклад, мецэнат Васіль Статкевіч з-пад Астраўца загаў прафесійнаму мастаку абраз «Пацалунак Іуды», які падараваў у 1881 годзе мясцовай царкве. Гэта ікона выстаўляецца ў музеі ўпершыню.

З былога каталіцкага манастыра ордэна картузаў трапілі ў музей партрэты манахаў. Сяргей Казуля расказаў

такую гісторыю. Манастыр гэтага ордэна быў адзіны на тэрыторыі ВКЛ і месціўся ў горадзе Бяроза цяперашняй Брэсцкай вобласці. Заснавальнікам яго стаў Казімір Леў Сапега ў XVII стагоддзі. Тут была вялікая партрэтная галерэя — ажно 77 партрэтаў манахаў ордэна. У 1831 годзе ён быў закрыты, а ўся маёмасць перавезена ў Гродно. Да нашага часу дайшло шэсць партрэтаў, некалькі з іх трапіла ў музей.

Кожны манах — гэта канкрэтны чалавек са сваім незвычайным лёсам. Самы знакаміты — Джон Х'ютан, настояцель манастыра ў Лондане ў XVI стагоддзі. Ён быў жорстка замучаны і кінуты ў ваду, з цягам часу кананізаваны. Цяпер лічыцца ахоўнікам тых, каму пагражае водная стыхія. Вельмі часта каплічкі ў гонар святога будаваліся каля вадасховішчаў. Дарэчы, партрэт быў адрэстаўраваны і адзначаны прэміяй падчас першага нацыянальнага форуму «Музеі Беларусі» ў 2012 годзе.

Маргарыта УШКЕВІЧ.

Фота Яўслава ВАНЮКЕВІЧА.

